

eller jages ud af Landet; deres økonomiske og sociale Existens ødelægdes; de, deres Hustruer og Børn prisgaves til Elendigheden. Hvad havde de gjort? Gaaende ud fra, at den store producerende Masse ikke af Samfundet faar Ækvi- valent for, hvad den yder Samfundet, medens de Faa oppe paa Samfundsstigens øverste Trin ikke blot faar de af dem ydede Tjenester godtgjorte, men endog uden nogen tilstrækkelig Modydelse inkasserer af Andre producerede Værdier, havde de med Overbevisningens Varme, med Troens Ild, hævdet den Opfattelse, at denne Samfundsordning er uretfærdig, og at Retfærdigheden forlanger, at de producerede Værdier udleveres til Producenterne. Dette var deres Brøde, — og i deres Øjne, som vilde tabe ved en Ændring af den bestaaende sociale Ordning, af alle tænkelige Synder den mest utilgivelige. Adler, der er en meget moderat Mand, skriver: »Hundreder og atter Hundreder styrtedes i Elendighed! Hvad de end i det enkelte kan have syndet, hvor store end deres Illusioner og Vildfarelser kan have været, hvor ofte end den ved Forfølgelserne fremkaldte Bitterhed i Sindet kan have ledet dem i Stedet for den rene Hensyntagen til det almindelige Bedste, og kan have ført dem paa Afveje, — i det store og hele har de dog stridt og lidt for det hele Samfunds Vel, for Forestillingen om en bedre Fremtid for det tyske Folk.«

Det har været overordenligt vanskeligt at samle Materialet til denne Bog, og det maa have været drøjt at pløje alle de gamle Aviser og Brochurer gennem. Forf. kan da desmere glæde sig over det smukke Udbytte af Arbejdet. De optrædende Hovedpersoner og deres Theorier helliger han indgaaende Opmærksomhed; men i Forbigaaende stifter Læseren ogsaa Bekendtskab med en meget stor Mængde Bipersoner.

H. Dietzel, Karl Rodbertus. Darstellung seines Lebens und seiner Lehre. Erste Abtheilung. Darstellung seines Lebens. Jena, Verlag von Gustav Fischer. 1886. (92 S.) (2 M.)

Den her foreliggende »første Afdeling« optræder som

en Art Indledning til den kritiske Fremstilling af Rodbertus's Lære, som Prof. Dietzel agter snart at udgive. R.'s Optræden som Politiker, især i 1848—49, behandles navnlig udførligt. Om R.s rent personlige Forhold, Privatliv, Familjeforhold o. lign. fortælles derimod Intet. R.s Karakter som Menneske forsøger Forf. heller ikke at belyse; »Farver og Linjer« til en Skildring heraf havde han maattet tage af R.s Brevvexling med Rudolf Meyer; men den stammer fra en Tid, da Sygdommen havde lagt sin Haand paa R. og ofte forbitrede hans Sind. Tidsskriftets Læsere vil vide det fra den udførlige Omtale, denne Brevvexling har været Genstand for i Tidsskriftet. Interessen knytter sig altsaa til Skildringen af R.s »politiske Virken og Stræben«; her har Dietzel samlet en stor Mængde hidtil ukendte eller ikke almindeligt kendte Data; denne hans, med megen Dygtighed gennemførte Skildring fortjener han i høj Grad Tak for, saa meget mere fordi Kozak, Adler og de Andre, der har skrevet om R., næsten ikke meddeler noget om ham som Politiker.

Dietzel søger at forsvare R. imod Beskyldningen for politisk Vendekaaberi. I 1837, da R. skrev sin første Afhandling, — den, som Augsburger Allgem. Zeitung vægrede sig ved at optage! — vilde han ikke være med til en »politisk Anerkendelse« af de arbejdende Klasser; en halv Snes Aar senere optraadte han som Demokrat og forlangte »Folketiljens Regering«; i 1863 modsatte han sig atter Arbejdernes Forlangende, gennem Lassalle, om Valgret, og tyve Aar senere synes han, i alt Fald til sine Tider, at sværme for Socialdemokraterne, — Socialdemokraterne, ikke blot Socialisterne. Var han da ikke en politisk Vøjrhane? Dietzel svarer: Det sociale Problems Løsning var ham Maalet, Politiken kun et Middel; det politiske Parti, der i Øjeblikket syntes at have størst Chancer for at naa Maalet, havde hans Sympathi, ligegyldigt hvad det saa hed. Denne Opfattelse er vist rigtig. For at naa det store Maal bekvemmede R., den ikke blot ifølge sin sociale Stilling, men ogsaa ifølge sin Natur fornemme Personlighed,

sig til at arbejde sammen med politiske Partiretninger, der i Grunden stod ham fjærnt.

»Som en af de første i Tyskland har han set den »sociale Sfinx« i Øjet; den eneste mente han at være, som havde løst dens Gaade. Men Sfinxen styrtede sig ikke i Afgrunden, og hans Samtidige troede ikke paa Seerens dunkle Ord. Vil senere Generationer dømme gunstigere om hans Plan til det sociale Spørgsmaals Løsning?«

Man mene herom, hvad man vil. Han var dog »en ærlig Apostel for det sociale Fremskridt og den sociale Fred, der — uden at lade sig lede bort fra sin Vej ved Misforstaaelse og Miskendelse — i fuld Følelse af at forfægte en god Sag, forblev sit Maal tro fra hint første mandende Ord i 1837 indtil sit sidste Aandedrag.«

Charles de Garmo, Beitrag zur Lösung der Frage über die Beitragspflicht zur Unterhaltung der Elementarschulen. Historische und socialpolitische Studie der Unterrichtsverhältnisse in Deutschland, England und Amerika. Jena, Verl. von Gustav Fischer. 1886. (99 S.) (M. 2,40.)

Den amerikanske Forfatter undersøger i dette, i det Conrad'ske nationaløkonomiske Seminarium i Halle udarbejdede Skrift Spørgsmaalet om, hvorvidt det Offenlige eller Forældrene, Staten eller Kommunerne skal underholde Elementarskolerne. Som Fundament for Undersøgelsen tjener Undervisningsforholdene i England, Amerika og Tyskland. Da imidlertid Forholdene i de enkelte Lande kun kan forstaaes, naar de ses i Belysning af den historiske Udvikling, har han forud for sin theoretiske Undersøgelse skikket en historisk Oversigt. Om Tyskland fortæller han dog ikke synderlig meget, da han har ment, at de tyske Undervisningsforhold i Literaturen har faaet en saa udførlig Behandling, at det vilde være spildt Ulejlighed, om ogsaa han vilde levere en historisk Forklaring af dem. Derimod behandler han de engelske Forhold forholdsvis udførligt. Ogsaa de amerikanske Forhold søger han historisk